

DOI: 10.5281/zenodo.15310797

Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı regional əməkdaşlığın inkişaf meyilləri

Sima A. Süleymanlı,
hüquq üzrə fəlsəfə doktoru, BDU-nun
doktorantı.

(s.suleymanli@hotmail.com).

Orcid:

<https://orcid.org/0000-0002-3397-953X>

Məqalədə Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı regional əməkdaşlığın perspektivlərindən bəhs olunur. Burada qanunsuz dövriyyəyə qarşı mübarizədə Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində həyata keçiriləcək regional əməkdaşlığın xüsusiyyətləri təhlil edilir. Bu məqsədlə mövcud normativ aktlar analiz edilir. Üzv dövlətlərin bu sahədəki əməkdaşlığının mümkün olacaq forma və istiqamətləri araşdırılır. Qanunsuz dövriyyə ilə mübarizədə operativ əməkdaşlıq imkanları müəyyən edilir.

Açar sözlər: mədəni irs obyektləri, qanunsuz dövriyyə, regional əməkdaşlıq, Türk Dövlətləri Təşkilatı, Türksöy, Türk irsi.

Azərbaycan Respublikasının (bundan sonra – AR) mədəni irsi, ilk olaraq, Türk mədəniyyəti və irsinin təkib hissəsini təşkil edir. Bu baxımdan, tədqiq olunan mövzunun türk dövlətlərinin və ya daha geniş şəkildə türk dilində danışan dövlətlərin regional birliyi çərçivəsində təhlil edilməsi maraqlı və zəruridir. Hazırda belə bir regional birlik qismində Türk Dövlətləri Təşkilatı (bundan sonra – TDT) çıxış edir. Qeyd edək ki, Türkdilli Dövlətlərin Başçıların Zirvə

görüşlərinin tarixi 1992-ci ildən başlasa da, TDT-nin yaranması 3 oktyabr 2009-cu ildə Naxçıvanda keçirilən IX Zirvə Görüşündə Türk Dilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının (bundan sonra – TDDƏŞ) təsis edilməsi ilə başlamışdır. TDDƏŞ-nin yaradılması haqqında 2009-cu il Naxçıvan Sazişi (7 noyabr 2010-cu ildə qüvvəyə minib, AR Milli Məclisinin 26 noyabr 2009-cu il Qanunu (№ 913-IIIQ) ilə təsdiq edilib) [7] təşkilatı mexanizmin yaradılmasının hüquqi əsasını qoymuşdur. 12 noyabr 2021-ci ildə İstanbulda keçirilən VIII Zirvə Görüşündə TDDƏŞ-in TDT-yə çevrilməsi, təşkilatlanmada yeni mərhələnin əsasını qoydu. Hazırda TDT beş üzv dövləti (AR, Türkiyə, Özbəkistan, Qazaxstan, Qırğıstan), üç müşahidəçi dövləti (Türkmənistan, Macarıstan, Şimali Kipr Türk Respublikası) özündə birləşdirir. TDT çərçivəsində regional əməkdaşlığı özünəməxsus edən amillərdən biri ümumi dilin və mədəni-mənəvi birliyin olmasıdır [4]. Bunun əsasında min illərdən gələn türk kimliyi durur. Formalaşmaqda olan bu regional əməkdaşlığın əsas məqsədlərindən biri Türk mədəniyyətini və irsini təbliğ etmək və beynəlxalq səviyyədə tanımaq, yarana biləcək təhdidlərin qarşısını almaqla bu irsi qorumaqdır.

Mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizədə bu regional əməkdaşlıq

yeni formalaşsa da, zəruri olan müvafiq təşkilati mexanizmə malikdir. Bu mexanizmin xüsusiyyətlərindən biri, mədəni sahədə təşkilatlanmanın 1993-cü ildən başlamasıdır. Belə ki, mexanizmin formalaşması 1993-cü ildə Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatının (bundan sonra – TÜRKSÖY) yaradılması ilə başlamışdır. TÜRKSÖY onun yaradılması və fəaliyyət prinsipləri haqqında Azərbaycan, Özbəkistan, Qazaxstan, Qırğızstan, Türkiyə və Türkmənistan Mədəniyyət nazirlərinin imzaladığı 12 iyul 1993-cü il tarixli Almatı Sazişi [8] əsasında yaradılmışdır. “Türk dünyasının UNESCO-su” [5] hesab edilən TÜRKSÖY-un fəaliyyətə başlaması, əslində TDT-nin yaranmasından əvvəll, Zirvə Görüşlərinin keçirildiyi dövrə təsadüf edir. Hesab edirik ki, TÜRKSÖY-un “analoqu olmayan inteqrasiya variantı” [3] hesab edilməsini də ilk olaraq bununla izah etmə olar, Naxçıvan Sazişinin 4-cü maddəsinə müvafiq olaraq, TÜRKSÖY TDT ilə “əlaqəli orqan” olmaqla türk dövlətləri arasında təhsil və mədəniyyət sahəsində əməkdaşlığı həyata keçirir. Bu əməkdaşlıq əsasən iki istiqamətdə həyata keçirilir: 1) Türk irsinin təbliği və təşviqini həyata keçirmək; 2) Türk irsinin qorunmasını təmin etmək. Qeyd olunan istiqamətlərdə əməkdaşlığı dəstəkləmək məqsədi ilə TDT yanında və ya TDT ilə bağlı (Naxçıvan Sazişi, m.5) Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu (bundan sonra - TMİF) yaradılmışdır. TMİF-in yaradılması barədə qərar Naxçıvanda keçirilən IX Zirvə Görüşündə qəbul edilsə də, onun Nizamnaməsi 23 avqust 2012-ci ildə Bişkek şəhərində imzalanmışdır (Milli Məclisinin 11 dekabr 2012-ci il tarixli (№ 482-IVQ) Qanunu ilə AR tərəfindən təsdiq edil-

mişdir) [6]. Nizamnamənin 8-ci maddəsinə müvafiq olaraq, TMİF fəaliyyətini TÜRKSÖY-la əməkdaşlıq əsasında həyata keçirir.

TÜRKSÖY və onunla əməkdaşlıq edən TMİF-in olması, ilk baxışdan Türk irsinin qorunması üzrə zəruri regional təşkilati mexanizmin olması təəssüratı yaradır. Əslində, TÜRKSÖY-un 30 illik fəaliyyətini incələsək, onun birinci istiqamətdə, yəni Türk irsinin təbliği və təşviqi üzrə fəaliyyətinin şahidi olmuş oluruq. Nümunə qismində TÜRKSÖY çərçivəsində üzv dövlətlərin muzeyləri arasında əməkdaşlığın nəticəsi olaraq təşkil edilən Avrasiya muzeylər forumunu qeyd etmək olar. Bu forumun təşkili müəyyən mənada Beynəlxalq Muzeylər Komitəsinə (İCOM) bənzəyir [9, s. 511]. TÜRKSÖY tərəfindən 2012-ci ildən başlayaraq mütəmadi həyata keçirilən tədbirlərdən biri də Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı lahiyəsidir. Bu lahiyə çərçivəsində 216-cı ildə Şəki, 2023-cü ildə Şuşa Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı seçilmişdir. Bundan başqa, TÜRKSÖY tərəfindən Türk dünyasının ortaq mirası olan Novruz bayramının beynəlxalq səviyyədə tanınması istiqamətində 2010-2019-cu illər ərzində kifayət sayda tədbirlər keçirilmişdir. Eyni zamanda TÜRKSÖY tərəfindən türk dili, türk mədəniyyəti və incəsənəti ilə bağlı elmi araşdırmaların aparılması, anım günlərinin qeyd edilməsi və s. Türk irsinin təbliği baxımından da əhəmiyyət kəsb edir.

Fərqli fəaliyyət istiqamətləri olsa da, Türk irsinin təbliği və təşviqi üzrə tədbirlər, onun qorunması baxımından əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, bu çox hallarda Türk irsinə aid olan obyektlərin yaxın mədəniyyətə və ya

irsə, məsələn, fars və ya islam irsinə aid edilməsinin qarşısını alır. Məsələn, Ermənistanın işğal nəticəsində zərər görmüş Şuşa şəhərindəki Qarabağ hökmdarı İbrahim xanın qızı Gövhərağanın sifarişi ilə inşa edilən Yuxarı Gövhərağa (Cümə) məscidinin “bərpa” olunaraq fars məscidi kimi qələmə verilməsi. Eyni məqsədlə İrəvan şəhərindəki məscidin də fars məscidi olaraq tanıtılması. Belə ki, bu məscidlərin azərbaycan deyil, fars məscidi olaraq tanıtılması, xüsusi ilə bunun silahlı münaqişə dövründə edilməsi, 1954-cü il Konvensiyası baxımından beynəlxalq humanitar hüquq normalarının pozulmasıdır. Əslində islam irsinə aid olsa da, bu məscidlər Arran memarlıq məktəbinə aid olmaqla orta əsr türk memarlıq abidəsidir. Türk irsinə qarşı təcrübədə rast gəlinən təhdidlərin bir forması da Alban türklərinə aid olan dini abidələrin erməni kilsəsi və ya abidəsi kimi tanıtılmasıdır. Daha təhlükəli təhdidlərdən biri, türk irsinə aid olan mədəni irs obyektlərinin bir qayda olaraq oğurlanaraq milli mənsubiyyətinin dəyişdirilməsidir. Ermənistan tərəfindən Qarabağ ərazisinin işğal dövründə mütəmadi olaraq bu təhdiddən istifadə edilmişdir. Məsələn, işğal dövründə Kəlbəcər Tarix və Diyarşünaslıq Muzeyindən 13 min, Zəngilan Tarix və Diyarşünaslıq Muzeyindən 6 mindən çox eksponat qanunsuz olaraq Ermənistana aparılmışdır [2]. Təhlükəli olan odur ki, oğurlanmış mədəni irs obyektləri erməni adı ilə nümayiş edilir. Məsələn, Şuşa Xalça Muzeyindən oğurlanmış 160 xalçadan 71-i Yerevandakı Aleksandr Tamanyan adına Milli Memarlıq Muzey-İnstitutunda keçirilən sərgidə erməni xalçaları olaraq nümayiş etdirilir. Konkret olaraq bu hərəkətlər də bey-

nəlxalq humanitar hüquq normalarının pozulmasıdır. Eyni davranışlara müasir Ermənistan və İranın ərazisində yerləşən Türk irsinə aid olan mədəni irs obyektlərinə münasibətdə rast gəlinir. Məsələn, dünyanın bir çox muzeylərində nümayiş etdirilən Təbriz xalçaçılıq məktəbinə mənsub olan xalçalar İran və ya fars xalçaları olaraq tanıtılır.

Əslində, TÜRKSOY-un Türk irsini qoruması funksiyası ilə bağlı 1993-cü il Almatı Sazişində hər hansı müddəə nəzərdə tutulmur. Hərçənd təşkilatın belə bir funksiyaya malik olması Naxçıvan Sazişinin 5-ci maddəsində təsbit olunur. Həmçinin TMİF-in Nizamnaməsinin 3-cü maddəsində Türk irsinin qorunması istiqamətində layihələrdə və fəaliyyətdə dəstək olması vəzifə olaraq müəyyən edilir. Əlbəttə belə bir funksiyanın və ya vəzifənin olması ümumi formada bəyan edilir. Funksiyanın yerinə yetirilməsi üzrə normayaradıcılığı və operativ əməkdaşlıq istiqamətində hər hansı müddəə nəzərdə tutulmur.

Qeyd edək ki, TÜRKSOY-u “analoqu olmayan inteqrasiya forması” kimi xarakterizə edə biləcək məqamlardan biri də, onun normayaradıcılığı fəaliyyətinin TDT tərəfindən dəstəklənməsidir. Formalaşmaq mərhələsində olsa da, TDT-nin normayaradıcılığı funksiyasına malik olması istisna edilmir. Bununla yanaşı, 1993-cü il Almatı Sazişinin preambulasında “mədəniyyət sahəsində bütün beynəlxalq müqavilə və konvensiyaları nəzərə alaraq” müddəası nəzərdə tutulur. Hesab etmək olar ki: 1) bu ifadə yalnız beynəlxalq müqavilə formasında mövcud olan mənbələri nəzərdə tutur; 2) bu ifadədəki “bütün” termini

mədəniyyət sahəsinə aid olan, o cümlədən mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı olan beynəlxalq müqavilələri ehtiva edir; 3) “beynəlxalq müqavilə və konvensiyalar” ifadəsi isə həm çoxtərəfli, həm də ikitərəfli beynəlxalq müqavilələri ehtiva edir. Regional əməkdaşlıq mexanizmlərinin universal səviyyədə mövcud olan göstərişlərin realizəsinə xidmət etməsini nəzərə alsaq, ehtimal etmək olar ki, TÜKSOY Türk irsinin qorunması, o cümlədən mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizə istiqamətində universal səviyyədə mövcud olan beynəlxalq hüquqi əsasları tətbiq edə bilər. Bunun üçün TÜKSOY-un fəaliyyəti istiqamətində mövcud universal və regional mexanizmlərlə əməkdaşlıq etməsi və xüsusi beynəlxalq sazişlərdə iştirak etməsi istisna edilmir. Nümunə qismində 1996-cı ildə TÜKSOY və UNESCO arasında qarşılıqlı əməkdaşlıq haqqında Sazişi qeyd etmək olar.

Nəzərə almaq lazımdır ki, Almatı Sazişinin preambulasında nəzərdə tutulan müddədəki “bütün” termini mədəniyyət sahəsindəki mövcud beynəlxalq müqavilələrə aid olsa da, TÜKSOY-un, o cümlədən TDT-nin iştirak etmədiyi və ya üzv dövlətlərin tərəfdar olmadığı beynəlxalq müqavilələri ehtiva etmir. Amma, bu, üzv dövlətlərin öz aralarında müvafiq regional mexanizmlər çərçivəsində malik olduğu beynəlxalq öhdəliklərə riayət etməsini istisna etmir. Qeyd etmək ki, Türk irsinin qorunması istiqamətində TÜKSOY-un beynəlxalq hüquqi əsasların tətbiqi səlahiyyəti heç də məhdud deyildir. Belə ki, üzv dövlətlərin hamısı bu sahədə əhəmiyyətli olan əsas beynəlxalq müqavilələrin: 1970-ci il və 1972-ci il UNESCO konvensiyalarının,

o cümlədən 1954-cü il Haaqa Konvensiyasının üzvüdür. Yalnız Qırğızstan 1954-cü Haaqa Konvensiyasına əlavə Protokollarda iştirak etmir. 1995-ci il UNİDRU Konvensiyası ilə bağlı bunu bəmək bir qədər çətindir. Çünki, üzv dövlətlərdən yalnız AR bu Konvensiyaya tərəfdardır. Səmərli qorunmanın təmin edilməsi istiqamətində TÜKSOY, o cümlədən TDT üzv dövlətlərin mədəni irsin qorunması sahəsindəki universal beynəlxalq müqavilələrə, o cümlədən 1995-ci UNİDRUA Konvensiyasına qoşulmasını təşviq etməlidir. Hesab edirik ki, malik olduğu hüquqi səlahiyyətlər çərçivəsində TÜKSOY Türk irsinin qorunması istiqamətində yuxarıda qeyd olunan tədbirlərlə yanaşı, bu irsə aid olan maddi və qeyri-maddi obyektlərin siyahısını tərtib edə bilər. Bu istiqamətdə məhv olmaq təhlükəsi qarşısında olan, oğurlanmış və ya qanunsuz çıxarılmış mədəni irs obyektlərinin siyahısının tərtib olunması, 1970-ci il və 1972-ci il UNESCO konvensiyalarının üzv dövlətlərə yönəlik öhdəliklərin realizəsi üçün əhəmiyyətli ola bilər. Qeyd olunan siyahıların tərtib edilməsi, müvafiq olaraq universal səviyyədə və regional (xüsusilə İCESCO) çərçivədə həyata keçirilən tədbirləri təkrarlansa belə, məhz Türk irsinin qorunması üzrə əlavə beynəlxalq mexanizm müəyyən etməsi baxımından əhəmiyyətli ola bilər.

Naxçıvan Sazişində təsbit olunan məqsəd və vəzifələrin (m. 2) yerinə yetirilməsi istiqamətində regiondaxilində (Turan çərçivəsində) əmtələrin, kapitalın, xidmət və texnologiyaların hərəkətinin asanlaşdırılması məqsədilə ticarət, gömrük və tranzit prosedurlarının gələcəkdə sadələşdirilməsi, nəticə etibarilə, regiona daxil ola biləcək və ya regiondan xaric ediləcək malların, o cümlədən

mədəni irs obyektlərinin dövriyyəsinin tənzimlənməsini vacib edir. Belə çıxır ki, mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsinin qarşısının alınması sahəsində normayaradıcılıq funksiyası TDT-yə həvalə edilir. Paralel olaraq, Naxçıvan Sazişi hüquqi məlumat mübadiləsi və qarşılıqlı hüquqi yardımla (hüquqi əməkdaşlıq) yanaşı, ümumi maraq kəsb edən sahələrdə, o cümlədən hüquq mühafizə sahəsində regional və ikitərəfli dövlətlərarası əməkdaşlığın həyata keçirilməsini vəzifə olaraq müəyyən edir. Hərçənd, Saziş bu əməkdaşlığın predmet sferasına konkret olaraq beynəlxalq terrorism, separatçılıq, ekstremizm, insan alveri və narkobiznesə qarşı mübarizəni daxil edir.

Ehtimal etmək olar ki, ümumilikdə cinayətkarlıqla, o cümlədən mütəşəkkil cinayətkarlıqla mübarizəni də operativ əməkdaşlıq sferasına aid etmək olar. Belə ki, Türkdilli Dövlətlərin Başçıların Zirvə Görüşlərində qəbul edilən bəyannamələrdə (hansı ki, hər biri AR Milli Məclisinin qəbul etdiyi qanunla təsdiq edilir) transsərhəd cinayətlərlə (2001-ci il İstanbul Bəyannaməsi [1, s.807-810]) və ya mütəşəkkil cinayətkarlıqla (2007-ci il Antalya Bəyannaməsi [1, s.837-841]) mübarizə üzrə əməkdaşlığın əhəmiyyətli olması vurğulanır. Qeyd olunan bəyannamələr operativ əməkdaşlıqla bağlı aşağıdakıları nəzərdə tutur: 1) transsərhəd cinayətlərlə və mütəşəkkil cinayətkarlıqla, o cümlədən mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizədə birgə əməkdaşlıq; 2) transsərhəd cinayətlərlə və mütəşəkkil cinayətkarlıqla, o cümlədən mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizədə ikitərəfli əməkdaşlıq; 3) transsərhəd cinayətlərlə və mütəşəkkil cinayət-

karlıqla, o cümlədən mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizədə beynəlxalq təşkilatlarla (xüsusilə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı ilə) əməkdaşlıq; 4) transsərhəd cinayətlərlə və mütəşəkkil cinayətkarlıqla, o cümlədən mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizədə müntəzəm məlumat mübadiləsi etmək və bunun üçün məlumat bankının yaradılmasını təmin etmək. Digər tərəfdən, TDT üzvləri mütəşəkkil cinayətkarlıqla, o cümlədən mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizədə BMT-nin Transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı 2000-ci il Konvensiyasına da əsaslanıla bilər. Belə ki, TDT üzvlərinin hamısı 2000-ci il Konvensiyasında iştirak edir. Əslində bu formada tətbiq, qeyd olunan Konvensiyanın müddələrinin regional səviyyədə realizəsi kimi çıxış edir. Həmçinin bu cür tətbiq, TDT çərçivəsində mütəşəkkil cinayətkarlıqla, o cümlədən mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizədə 2000-ci il Konvensiyasında nəzərdə tutulan əməkdaşlıq formalarından istifadə olunmasını şərtləndirir.

Beləliklə, TDT çərçivəsində əməkdaşlığı formalaşmaqda olan regional əməkdaşlıq kimi müəyyən etmək olar. Bu kontekstdə mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı TDT çərçivəsində əməkdaşlığı de lege ferenda səmərəli əməkdaşlıq mexanizmi kimi qəbul etmək lazımdır. Vahid Turan ideyasına əsaslanan bu əməkdaşlıq mexanizminin təkmilləşdirilməsində Avropa İttifaqı nümunəsindən istifadə edilə bilər. TDT çərçivəsində mədəni irs obyektlərinin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı əməkdaşlıq, de lege lata universal səviyyəli beynəlxalq müqavilələrlə müəyyən edilən öhdəliklərə uyğun olaraq həyata keçirilə bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. Beynəlxalq sənədlər toplusu. I cild.-Bakı: Qanun, 2008.-960 s; II cild.-Bakı: Qanun, 2008.-904 s; III cild.-Bakı: Qanun, 2008,-1064 s.; IV cild.-Bakı: Qanun, 2008,-1052 s.
2. Ermənistanın Azərbaycanlılara məxsus mədəni və tarixi irsi mənimsəməsinə dair HESABAT. Beynəlxalq münasibətlərin təhlili Mərkəzi. Bakı, 2021, 34 s. // <https://aircenter.az/uploads/files/Cultural%20Appropriation.pdf>
3. Əmrahov, M. Azərbaycan – Türkiyə mədəni əlaqələrində TÜRKSOY-un rolu // Tarix ictimai-siyasi, elmi-populyar yurnal, 2018, № 05 (47) / https://www.elibrary.az/docs/jurnal/jrn2018_561.pdf
4. Arslan, S. (2016). “Türk Dünyasının Birlikliyi Kültürün Rolü / The Role of Culture in the Unity of the Turkish World”, Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Hayati Akyol Armağanı), Volume 11/2 Winter 2016, Ankara/Turkey, www.turkishstudies.net, DOI
- Number: <http://dx.doi.org/10.7827/Turkish-Studies.9526>, p. 149-216.
5. Naciye Solmaz Keşikçi, Ömər Fəruk Karaman. Türk Dövlətləri Təşkilatı və üzvlərin katılımlı sürücləri: KKTC və Türkmənistan gözlemçi üzvləri // Gənc akademisiyənler birligi. Sosial bilimler dergisi. Cilt 3, sayı 5, 2023 / <https://dergipark.org.tr/pub/gabakademi/issue/82368/1407607>
6. Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun Nizamnaməsi / <https://e-qanun.az/framework/25122>
7. Türk Dilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının yaradılması haqqında Naxçıvan Sazişi / <https://e-qanun.az/framework/19038>
8. Türksöy'un Kuruluşu ve Faaliyet İlkeleri Hakkında Anlaşma / https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanunbmmc077/kanunbmmc077/kanunbmmc07703973.pdf
9. Yaşar Özrili. Türk Dünyasında muze diplomasi: kültürel mirasın inşası və uluslararası ilişkilerdeki rolü // Türk dünyası incelemeleri dergisi. 2023, 23/2, (503-521), s. 511 / DOI: 10.32449/egetid.1325454

**Trends in the development of regional cooperation within the
Turkic States Organization against the illegal trafficking
of cultural heritage objects**

Sima A. Suleymanli,
Ph.D in Law, Doctoral student of BSU.

(s.suleymanli@hotmail.com).

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-3397-953X>

The article discusses the prospects of regional cooperation within the Turkic States Organization against the illegal trafficking of cultural heritage objects. It analyzes the features of regional cooperation that will be implemented within the framework of the Turkic States Organization to combat illegal trafficking. For this purpose, an analysis of existing normative acts is conducted. Possible forms and directions of cooperation among member states in this field are explored. The opportunities for operational cooperation in the fight against illegal trafficking are identified.

Key words: cultural heritage objects, illegal trafficking, regional cooperation, Turkic States Organization, Turksöy, Turkic heritage.

**Тенденции развития регионального сотрудничества в рамках
Тюркского Государственного Организации против незаконного
оборота объектов культурного наследия**

Сима А. Сулейманлы,
доктор философии по праву, докторант БГУ.
(s.suleymanli@hotmail.com).
Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-3397-953X>

В статье рассматриваются перспективы регионального сотрудничества в рамках Тюркской Государственной Организации против незаконного оборота объектов культурного наследия. Анализируются особенности регионального сотрудничества, которое будет осуществляться в рамках Тюркской Государственной Организации для борьбы с незаконным оборотом. Для этого проводится анализ существующих нормативных актов. Исследуются возможные формы и направления сотрудничества государств-членов в этой области. Определяются возможности оперативного сотрудничества в борьбе с незаконным оборотом.

Ключевые слова: объекты культурного наследия, незаконный оборот, региональное сотрудничество, Тюркская Государственная Организация, Тюркской, тюркское наследие.

**Türk Devletleri Örgütü çerçevesinde kültürel miras nesnelерinin
kaçakçılığına karşı bölgesel işbirliğinin gelişme eğilimleri**

Sima A. Süleymanlı,
Hukuk Doktorası, BSU'da doktora öğrencisi.
(s.suleymanli@hotmail.com).
Orkide: <https://orcid.org/0000-0002-3397-953X>

Makalede, Türk Devletleri Örgütü çerçevesinde kültürel miras varlıklarının kaçakçılığına karşı bölgesel işbirliği olanakları ele alınmaktadır. Burada, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) çerçevesinde kaçakçılıkla mücadelede uygulanacak bölgesel işbirliğinin özellikleri analiz edilmektedir. Bu amaçla mevcut düzenleyici düzenlemeler incelenmektedir. Bu alanda üye devletler arasında olası işbirliği biçimleri ve yönleri araştırılmaktadır. Kaçakçılıkla mücadelede operasyonel işbirliği imkânları tespit edilmektedir.

Anahtar kelimeler: kültürel miras objeleri, kaçakçılık, bölgesel işbirliği, Türk Devletleri Örgütü, Türksoy, Türk mirası.

